

(١)

KASUWANCI: KA'IDOJI DA LADUBBA

Godiya ta tabbata ga Allah Ubangijin talikai, wanda a cikin littafinsa mai girma yake cewa: **((Halaka ta tabbata ga masu tauye ma'aunai.... Su ne wadanda idan za su auni kaya daga mutane suke cika ma'auni har ya yi tsororiya... Idan kuma su za su aunar wa mutane sai su cuce su ta hanyar tauye masu hakkokinsu... Shin wadannan masu tauye ma'aunin ba su tunanin cewa lallai za a tashe su bayan mutuwa ne... A wata rana mai tsananin ban tsoro. Ranar da mutane za su tashi zuwa ga Ubangijin talikai domin fuskantar hukuncinsa.))**. Ina shaidawa babu abin bauta wa da gaskiya sai Allah shi kadai, ba shi da abokin tarayya.. Ina shaida cewa lallai shugabanmu, kuma Annabinmu Muhammadu, bawan Allah ne, kuma Manzonsa.. Ya Ubangiji ka yi masa salati da aminci da albarka, shi da Alayensa da Sahabbansa, da wadanda suka bi turbarsu da kyautatawa har zuwa ranar sakamako.

Bayan haka:

Allah Madaukakin Sarki ya shar'anta wa bayinsa cinikayya na saye da sayarwa ne, saboda su isa zuwa ga wata manufa, su kuma kai zuwa ga kawar da bukatu, mai girma da daukaka yana cewa: **((Allah ya halatta kasuwanci, ya kuma haramta riba))**. Babu shakka tun fil'azal mutane suka saba da yin kasuwa da suke musayance kayan amfani a tsakaninsu, kuma ta hakan ne suke biya wa junansu bukatunsu da maslahohinsu, hasali ma ayar Alkur'ani mai girma ta zo domin ta tabbatar da cewa lallai hakan sifa ce daga cikin sifofin dan Adam, Allah Mai girma yana cewa: **((Ai kafinka ba mu aiki wani daga cikin manzanni ba, face suna cin abinci, suna kuma zuwa kasuwa...))**, Alkur'ani mai girma ya ruwaito abin da mushrikai suke fada wa

(۲)

Manzon Allah (Sallallahu alaiHi wa sallam): **((Mene ya sami wannan Manzon ne da yake cin abinci, yana kuma zuwa kasuwa?))**, Allah Madaukakin Sarki ya kawo kissar As'habul Kahfi, inda yake bayyana halin da suke ciki, cewa: **((Ku aiki daya daga cikinku zuwa cikin gari da wannan kudi, ya duba mafi kyawon abinci ya sayo mana...))**.

Lallai yanayin kasuwanni daya ne daga cikin hanyoyin zartar da hakikanin Musulunci a aikace, idan kana neman ka san tasirin ibada a rayuwar dan Adam, to ka tafi kasuwa, haka ma idan ka neman ka yi hukunci akan gaskiyar sifantuwa da sifofin addini, shin na gaske ne, ko kuwa na yaudara, shi ma abin da za ka yi kawai shi ne, ka duba yanayin mutumin wajen mu'amalarsa ta saye da sayarwa, saboda haka ne lokacin da wani mutum ya ce wa Sayyiduna Umar Bn al-Kaddab (Allah ya kara yarda da shi), ya yi masa shaida, sai Sayyiduna Umar ya ce masa: Ni fa ban sankaba, kuma rashin saninka da ban yi ba, ba zai cutar da kai da komai ba, saboda haka ka kira wanda ya sankaba. Sai wani mutum cikin jama'a ya ce: Ni na san shi. Sai ya ce: da mene ka san shi? Ya ce: Na sanshi ne da adalci gami da falala. Sai ya ce: Makwabcinka na kusa ne shi, da har ka san yanda yake gudanar da rayuwarsa dare da rana, da kuma lokacin shigowarsa da fitarsa? Sai ya ce: a'a. ya ce: Shin ka yi mu'amala ta dinare da dirhami (kudi) da shi, wadanda da su ne ake gane tsantsenin bawa? Sai ya ce: a'a. ya ce: Shin tafiya ta taba hada ka da shi, wanda a cikinta ka iya gane kyawawan dabi'unsa? Sai ya ce: a'a. Sai ya ce: in kuwa haka ne, to lallai ba ka san shi ba. sannan ya ce wa mutumin: ka tafi ka zo da wanda ya sankaba.

Lallai mu'amala ta saye da sayarwa tana bayyana sifantuwa da addini na gaskiya, da kuma na karya da yaudara, inda ta hakan ne ake

(۳)

gane sifantuwar ta baba- rodo, da kuma sifantuwa da addini ta gaskiya; Allah kadai ya san yawan wadanda suke zikiri da harsunansu domin su yaudari mutane, alhali ko kusa da zikiri a hakika ba su yi ba! Allah kadai ne ya san yawan mutanen da suke buya a bayan sifofin addini; saboda riya da jiji- da kai, ko suka dauki hakan a matsayin hanyar samun abin duniya, ko kuma suna amfani da hakan domin su tallata hajarsu, sun dogara da irin yanda mutane suke son addini, da kuma irin yanda mutane suka aminta da masu addini.

Cikin irin wannan sura ta yaudara: akwai kirar wasu abubuwa da sunayen da ba su dace da su ba, da niyyar rudar mutane da addini, ko yin kasuwanci da shi, inda a hakikanin al'amari abin ba haka yake ba, kawai an shigar da addini ne domin a sami kudi, lallai mai yin haka yana cutar da addininsa ne, yana kuma bai wa mutane mummunar sura akan addini, Allah Madaukakin Sarki yana cewa: **((A cikin mutane akwai wasu wadanda abin da zukatan su suka kulle ya saba da abin da harsunan su suke furuci da shi, an ba su dadin-baki wajen tsara magana, maganar su za ta burgeka wajen yin makircinsu na janyo amfani a rayuwar duniya, a riyawarsu suna karfafa maka cewa, lallai Allah ya san gaskiyar zukatansu akan abin da suka fadi da harsunansu, kuma tabbas su din nan sun fi dukan sauran mutane tsananin yin husama da kai, da kuma tsananta maka. Idan aka daura su a wani matsayi da za su zamana suna da wani iko, ba sa aiki domin kawo gyara, a maimakon haka ma aikin barna da lalata amfanin gona, da lalata tsatso suke sanyawa a gaba, lallai Allah ba ya sonsu, domin dai lallai Allah Madaukakin Sarki ba ya son barna)).**

(٤)

Lallai addinin Musulunci ya shimfada wasu ka'idoji da ladubba a cikin harkar kasuwanci da suka kamata Musulmi ya sifantu da su a lokacin da yake saye da sayarwa, a cikin wadannan ladubba akwai: **zikirin Allah da kyautata hararo shi wajen mu'amala**, shi zikirin Allah abu ne da ya zamo wajibi Musulmi ya lizimce shi a koda yausha, ana kuma yinsa ne da harshe da kuma gabobi, akwai addu'ar da aka bai wa Musulmi maza da mata umurnin karantawa kafin shiga cikin kasuwa, lallai Manzon Allah (Sallallahu alaiHi wa sallam) ya ce: **(Duk wanda sanda zai shiga kasuwa ya karanta:**

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ ، يُحْيِي وَيُمِيتُ ،
وَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ ، بِيَدِهِ الْخَيْرُ كُلُّهُ ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ..

to kuwa lallai Allah zai ba shi lada miliyan daya, ya kuma share masu munanan ayyukansa miliyan daya, sannan kuma ya gina masa gida a aljanna), a nan muna kara tabbatar da cewa, lallai zikirin Allah bai takaita akan zikirin da ake yi da harshe ba kawai; ya hada har da hararo Allah a cikin kowane yanayi, wajen neman halal da nesantar haramun.

A cikin ladubban ma akwai: **riko da gaskiya da nesantar karya**, shi da ma tun asali Musulmi mutum ne mai gaskiya a kowane irin yanayi, Allah Madaukakin Sarki yana cewa: **((Ya ku wadanda kuka yi imani da Allah, ku ji tsoron Allah, ku kuma kasance tare da masu gaskiya))**, an nemi ya kasance a haka ne, har a halin saye da sayarwa a kasuwanni, sam bai halatta Musulmi ya tallata hajarsa ta hanyar karya ba, domin yin haka dalili ne na debe albarka a duniya, da kuma koro daga rahamar Allah Madaukakin Sarki a lahira, zunubin yana kara girma da tsanani a sanda mutum ya yi rantsuwa akan karya domin kawai ya ci dukiyar waninsa, saboda Annabinmu (Sallallahu

(e)

alaiHi wa sallam) yana cewa: (Mai saye da mai sayarwa suna da zaɓi mutukar ba su rabu ba, idan suka yi gaskiya a tsakaninsu, sai a sanya masu albarka a cikin kasuwancinsu, idan kuma suka yi wa juna rufarufa, suka yi karya, sai a sance albarka a cikin kasuwancinsu), haka ma (Sallallahu alaiHi wa sallam) yana cewa: **(Mutane uku kam, Allah ba zai yi masu magana ba a ranar alkiyama, ba kuma zai kalle su da rahama ba: mutumin da ya rantse akan ya sayi haja sama da yanda ya saya, alhali karya yake yi, da mutumin da ya yi rantsuwa ta karya domin ya ci dukiyar Musulmi, da mutumin da ya hana raguwar ruwa ga waninsa, Allah zai ce masa: Lallai a yau zan hana maka falala ta, kaman yanda ka hana falalar da ba kai ka yi shi da kanka bag a waninka), a wata ruwayar kuma: (Mai sayar da hajarsa ta hanyar rantsuwa akan karya), haka ma Annabinmu (Sallallahu alaiHi wa sallam) yana cewa: (Duk wanda ya yi rantsuwa alhalin ya san karya yake yi, saboda kawai ya ci dukiyar Musulmi, to kuwa zai hadu da Allah yana fushi da shi), haka ma (Sallallahu alaiHi wa sallam) yakan ce wa Sahabbansa: **(Ahir dinku da yawan rantsuwa wajen ciniki, domin yin haka yana sance albarka, sannan kuma ya lalata dukiya).****

Haka ma a cikin wadannan ladubba da ka'idoji akwai: **kiyaye amana da kuma samun yarda tsakanin masu ciniki da junansu, da rashin yin algushi**, amana a nan tana nufin yin komai na harkar saye da sayarwa a fili, wanda hakan zai gadar da samun cikakkiyar yarda tsakanin bangarorin guda biya, Allah Madaukakin Sarki yana cewa: **((Sai dai ya halatta ku yi kasuwanci a tsakaninku, ta hanyar yarda...))**, lallai Annabi (Sallallahu alaiHi wa sallam) ya ce wa Sayyiduna Usman Bn Affan (Allah ya kara yarda da shi) cewa: **(Idan za ka saya ka daidaita ma'auni, idan za ka sayar ma ka cika ma'auni)**, an ruwaito Hadisi

(٦)

daga Sayyiduna Sa'ib (Allah ya kara yarda da shi), ya ce: Na zo wurin Annabi (SallalLahu alaiHi wa sallam), sai mutane suka yi ta yabo na, suna fadin alhairi a kaina, sai Manzon Allah (SallalLahu alaiHi wa sallam) ya ce: **(Ni na fi ku saninsa)**; sai na ce: Gaskiya ne na rantse da Allah: ka kasance abokin tarayya da ni a kasuwanci, madalla da abokin tarayya irinka, ba ka boye aibi, ba kuma ka ba'a.

Lallai Annabi (SallalLahu alaiHi wa sallam) ya gargadi masu lalatattun zukata, da ba su hararo Ubangijinsu a kan al'amurra, ya kuma gargadi duk wani da gurbatacciyar zuciyarsa take kawata masa ya yaudari mutane, ya ci dukiyarsu ta hanyar barna da algushi, (SallalLahu alaiHi wa sallam) yana cewa: **(Duk wanda ya yi mana algushi ba shi a cikinmu).**

Haka ma (SallalLahu alaiHi wa sallam) ya fuskantar da abokan cinikayya da su sanya amana da gaskiya su zamo su ne harsashen cinikayya a tsakaninsu, (SallalLahu alaiHi wa sallam) ya ce: **(Allah yana cewa: Ni ne na ukun masu cinikayya guda biyu, muddin daya daga cikinsu bai ha'inci abokin cinikayyarsa ba, idan ya yi ha'inci, sai in fice daga tsakaninsu).**

A cikin ladubban akwai: **rashin tauye ma'auni**, ma'anar tauye ma'auni shi ne: mutum ya cika ma'auni har ya wuce kima a lokacin da zai sayi kaya daga gare mutane, idan kuma zai siyar sai ya rage girman ma'aunin, ma'auni a nan na nufin duk wani abu da ake gwaji gami da awo da shi, da mutane suke ta'amuli da shi a tsakaninsu, Allah Madaukakin Sarki ya bayar da umurni a cika ma'auni cikin adalci a cikin littafinsa mai girma, a inda mai girma da daukaka yake cewa: **((Ku cika ma'auni idan za ku aunar, ku yi awon da daidaitaccen ma'auni, yin hakan shi ne ya fi alhairi da nagartaccen fassara)),** Allah

(Y)

Madaukakin Sarki kuma ya yi alkawarin narko ga wanda duk ya tauye ma'auni, yana cewa: **((Halaka ta tabbata ga masu tauye ma'aunai.... Su ne wadanda idan za su auni kaya daga mutane suke cika ma'aunai har ya yi tsororiya... Idan kuma su za su aunar wa mutane sai su cuce su ta hanyar tauye masu hakkokinsu))**.

Lallai Annabin Allah Shu'aib (AlaiHis Salam) ya gargadi jama'ansa da su nesanci zaluntar mutane a cikin kayansu, su kuma nesanci tauye ma'aunai, kaman dai yanda Alkur'ani mai girma ya hakaito, Allah Mai girma yana cewa: **((Mutanen garin Madyana kuwa, mun aika masu da dan uwansu Shu'aib, sai ya ce: ya ku mutane na, ku bauta wa Allah, ba ku da wani Ubangiji bayansa, lallai hujjoji sun zo maku daga Ubangijinku, ku cika ma'aunai, kada ku zalunci mutane a cikin kayansu, kada ku yi barna a bayan kasa bayan an gyara ta, yin haka shi ne abu mafi alhairi a gare ku, muddin dai ku muminai ne na gaskiya))**.

A cikin ladubban kasuwa akwai: **rashin kutsawa cikin hakkokin wasu**, saboda haka ne Annabi (Sallallahu alaiHi wa sallam) ya hana yin ciniki akan cinikin mutane, yana cewa: **(Kada wani daga cikinku ya kuskura ya yi ciniki a cikin cinikin dan uwansa)**, a wata ruwayar kuma yana cewa : **(Kada ya yi ciniki a cikin cinikin dan uwansa, kada ya yi tayi akan tayin dan uwansa, har sai dai idan shi ne ya yi masa izini, ko kuma ya bar cinikin)**, yin hakan yana cikin manyan ladubban masu daraja a cikin harkar saye da sayarwa, kada ya kwarzanta wa mai saye hajarsa ba akan gaskiya ba, haka ma kada ya kore wa dan uwansa masu saye, ta hanyar aibata hajar dan uwansa dan kasuwa, saboda kawai a sayi tasa hajar.

(A)

Haka ma a cikin surorin tauye hakkokin wasu akwai: **saye kaya a boye su, har sai sun yi tsada**, wanda haka wargi ne da abincin mutane, yana kuma cutar da kasa da ma ‘yan kasa baki daya, Annabinmu (SallalLahu alaiHi wa sallam) yana cewa: **(Babu mai boye kayan amfani saboda su yi tsada sai mai kuskure)**, lallai mai yin haka mutum ne da son kai ya yi masa kanta, sai ya zabi kansa a maimakon ya fifita waninsa, ya kuma manta cewa karin ribar da zai samu ta hanyar boye kayan bukata, har sai ya yi karanci a kasuwanni, sannan ya fito da shi ya sayar da tsada haramun ne, kuma shi wannan kudi na haramun shi ne “suhtu” da zai yi kaca- kaca da shi a rayuwar duniya, kuma shi ne zai janyo masa la’anta da kora daga rahamar Allah a lahira, Annabinmu (SallalLahu alaiHi wa sallam) yana cewa: **(Duk mutumin da ya boye wa Musulmai abubuwan bukatarsu saboda su yi tsada, to kuwa Allah zai jarabce shi da cuta, da kuma tarwatsewar dukiya)**, haka ma (SallalLahu alaiHi wa sallam) yana cewa: **(Duk wanda ya boye abinci domin ya sayar da tsada har na tsawon kwanaki arba’in, to kuwa lallai ba shi ba Allah Madaukakin Sarki, Allah Madaukakin Sarki ma ba shi ba shi, duk mutanen wani yankin da wani daga cikinsu ya wayi gari da yunwa, to kuwa lamunin Allah Madaukakin Sarki zai nesance su).**

A nan muna son mu kara tabbatar da cewa: lallai sanya ido a cikin kasuwanni alhaki ne da yake akan gwamnati, dole ne duka ofisoshi da ma’aikatun da abin ya shafa su yi taimakekeniya da juna wajen dakile laifuffukan algushi, da na boye kayayyakin bukata saboda a sayar da su da tsada, da kuma na cutar masu sayen kayayyakin da ake yi, domin kawo karshen wadannan dabi’u marasa kyau yana taimaka wa wajen samun kwanciyar hankali a cikin al’umma, yana kuma bayar da

(9)

gudummuwa wajen habaka tattalin arziki, da fifiko wajen nagarta a ciki da wajen kasa, shi kuwa algushi kofa ce daga cikin kofofin cin-hanci da rashawa, da kuma rusa karfin tattalin arzikin kasheshe.

Muna kuma kara tabbatar da cewa: lallai sanya ido a kasuwanni amana ce babba, alhaki ne mai girma da yake a wuyan wanda aka daura masa wannan mas'uliyya, kuma lallai Allah mai girma da daukaka zai tambayi kowa akan alhakin da aka daura masa, shin ya kiyaye shi, ko ya tozatar da shi.

Wannan kenan, ina nema wa kai da ku gafara daga Allah.

Godiya ta tabbata ga Allah Ubangijin talikai, Ina shaidawa babu abin bauta wa da gaskiya sai Allah shi kadai, ba shi da abokin tarayya.. Ina shaida cewa lallai shugabanmu, kuma Annabinmu Muhammadu, bawan Allah ne, kuma Manzonsa.. Ya Ubangiji ka yi masa salati da aminci da albarka, shi da Alayensa da Sahabbansa baki daya.

Ya 'yan uwa Musulmai:

Lallai wadata mutane da abinci da abin sha, da kayayyakin bukatunsu, mas'ala ce ta rayuwar zamantakewa mai girma, haka abu ne da yake akan gaba a cikin hakkokin bil'adama; domin babu yanda za a iya hararo wata rayuwa ta karamci ba tare da mutum ya sami natsuwa a cikin abincinsa, da magungunansa ba, saboda haka, dole ne a hada karfi da karfe a yaki dukan nau'o'in algushi, da boye kayan bukata saboda su yi tsada, musamman ma a abubuwan da suka shafi abinci da magunguna.

Lallai dan kasuwan da ya fahimci addininsa da kyau ne, tasirin ibadunsa na sallah da azumi da sauransu suke bayyana a cikin

(10)

gaskiyarsa da amanarsa, da yawan wadanda suke yin azumin da ba su da komai a cikinsa in ba yunwa da kishin- ruwa ba, haka ma, da yawan masu kiyamullailin da ba su da komai in ba wahala da hana ido barci ba, lallai Annabi (Sallallahu alaiHi wa sallam) ya bayyana girman matsayin dan kasuwan da ya rike gaskiya da amana, da irin kololuwar darajar da yake da ita, (Sallallahu alaiHi wa sallam) yana cewa: **(Dan kasuwa mai gaskiya kuma amintacce yana tare da Annabawa da siddikai da shahidai)**, haka ma (Sallallahu alaiHi wa sallam) ya ce: **(Mafi tsarkin dukiya ita ce dukiyar 'yan kasuwan da idan za su yi magana ba sa karya, idan kuma an amince masu ba sa ha'inci, idan kuma suka yi alkawari, ba sa sabawa, idan kuma za su sayi haja, ba sa aibata ta, idan kuma za su sayar ba sa kwarzanta ta, idan kuma akwai hakki akansu ba sa nawa, idan kuma hakkinsu yana kan wasu bas a takurawa).**

Haka ma (Sallallahu alaiHi wa sallam) ya bayar da labarin cewa dan kasuwa mai gaskiya yana cikin inuwar al'arshin Allah Madaukakin Sarki a ranar da babu inuwa sai inuwarsa, (Sallallahu alaiHi wa sallam) yana cewa: **(Dan kasuwa mai gaskiya yana karkashin inuwar al'arshi a ranar alkiyama).**

Lallai muna matukar bukatar yin taimakekeniya da juna saboda biyan bukatun al'umma gaba daya, domin mu duka ne za mu amfana da haka, ta yanda kowanne daga cikinmu zai yi wa dan uwansa kallo da idanuwan rahama, ya so masa abin da yake so wa kansa, hakan ya kai zuwa ga mai sayarwa ya yi wa mai saye gaskiya, kai ka ce shi ne mai sayen, haka ma mai saye ya yi wa mai sayarwa gaskiya, kai ka ce shi ne mai sayarwar, lallai hakan babban alama ne na imani, inda Manzon Allah (Sallallahu alaiHi wa sallam) yake cewa: **(Imanin**

(11)

kowane dayanku ba ya cika har sai ya so wa dan uwansa abin da yake so wa kansa).

Ya Allah Ubangijinmu ka wadata mu da halal, ka nesanta mu da haram, ka isar mana da falalarka akan falalar waninka..